

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ  
ในเขตตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม  
Factors Related to Utilization of Dental Services Among Elderly  
in Nakhonchaisi Subdistrict, Nakhonchaisi District,  
Nakhon Pathom Province

อุดมพร ทรัพย์บัว, ท.บ.  
กลุ่มงานทันตกรรม  
โรงพยาบาลนครชัยศรี  
จังหวัดนครปฐม

Udomporn Subbowon, D.D.S.  
Dental Department  
Nakhonchaisi Hospital,  
Nakhon Pathom

## บทคัดย่อ

**วัตถุประสงค์:** เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

**วิธีการศึกษา:** การศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดใดจุดหนึ่ง (cross-sectional descriptive study) กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จากชุมชนในตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน 250 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม 2561 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ chi-square test

**ผลการศึกษา:** พบว่าผู้สูงอายุ 46 คน (ร้อยละ 18.4) ของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่าง มีการใช้บริการทันตกรรมในรอบปีที่ผ่านมา ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ คือ อายุ สิทธิการรักษา สถานบริการที่เข้าถึงได้ การมีฟันเหลือในช่องปากและการใส่ฟันเทียม ( $p\text{-value} < 0.05$ ) และปัจจัยอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

**คำสำคัญ :** การใช้บริการทันตกรรม ผู้สูงอายุ

วารสารแพทยเขต 4-5 2561 ; 37(4) : 306-317.

## ABSTRACT

**Objective:** To study factors related to utilization of dental services among elderly in Nakhonchaisi Sub-district, Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom Province.

**Material and Method:** Cross-sectional descriptive study was done. The study group, consisted of 250 elders from community in Nakhonchaisi Sub-district, Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom Province were recruited by a stratified random sampling technique. The individual data were interviewed by using questionnaires. Data were collected during April to May 2018. The statistics used to analyze data were frequency, percentage, mean, standard deviation, chi-square test.

**Results:** The results were found that there were 46 (18.4%) of the responders had utilization of dental services in the past year. Statistically significant factors related to utilization of dental services among elderly in Nakhonchaisi Sub-district, Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom Province were age, benefits use at point of services, access point of services, having natural teeth with dental prosthesis ( $p$ -value  $< 0.05$ ) and the other factors were not related.

**Keywords:** utilization of dental services, elderly

*Reg 4-5 Med J 2018 ; 37(4) : 306-317.*

## บทนำ

สถานการณ์การสูงวัยของประชากรในประเทศไทย ต่างๆ กำลังเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีผู้สูงอายุมากขึ้น ในปี 2558 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรโลกทั้งหมด ส่วนสถานการณ์การสูงวัยของประชากรไทยในปี 2558 มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 16 ของประชากรทั้งหมด ตามการคาดประมาณประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทย จะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 20 ในปี 2564 และจะเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดเมื่อมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 28 ในปี 2574<sup>1</sup>

จากข้อมูลผลการสำรวจสถานะทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 7 ปี 2555 ปัญหาหลักของผู้สูงอายุ เป็นการสูญเสียฟัน กล่าวคือ ผู้สูงอายุ 60-74 ปี ร้อยละ 88.3 มีการสูญเสียฟันบางส่วน และจำนวนร้อยละ 7.3 สูญเสียฟันทั้งปาก พบว่าผู้สูงอายุมีการใช้บริการทันตกรรมในรอบปีที่ผ่านมาเพียงร้อยละ 34.2 ซึ่งอยู่ใน

เกณฑ์ต่ำ<sup>2</sup> และจากการสำรวจสถานะทันตสุขภาพของอำเภอนครชัยศรี พบว่าผู้สูงอายุมีฟันใช้งานอย่างน้อย 20 ซี่ ร้อยละ 32.1 จะเห็นว่าปัญหาหลักของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอนครชัยศรี คือ ปัญหาการสูญเสียฟัน ผู้สูงอายุ มีฟันแท้เหลือในช่องปากน้อยทำให้ไม่มีฟันบดเคี้ยวอาหาร จึงจำเป็นต้องใส่ฟันปลอม<sup>3</sup> การใช้บริการทันตกรรม มีความสำคัญในการควบคุมป้องกันโรคในช่องปากและช่วยลดอัตราการสูญเสียฟัน ผู้สูงอายุที่มีความถนัดในการไปใช้บริการทันตกรรมสูงจะมีปัญหาโรคในช่องปากน้อยกว่า ผู้สูงอายุที่มีความถนัดในการไปใช้บริการทันตกรรมต่ำ ซึ่งการให้บริการทันตกรรมที่สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของผู้สูงอายุนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ เพื่อใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงาน กำหนดแนวทางโครงการแก้ปัญหา รวมถึงการกำหนดนโยบายการให้บริการของกลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลนครชัยศรี เพื่อสนองนโยบายของรัฐในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

## วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ในเขตตำบลนครชัยศรี

## วิธีการศึกษา

รูปแบบเป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ณ จุดใดจุดหนึ่ง (cross-sectional descriptive study) ประชากรคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลนครชัยศรี จำนวน 615 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลนครชัยศรี จำนวน 250 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane<sup>4</sup> และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิงที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

การให้บริการทันตกรรม หมายถึง การมารับบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ได้แก่ การตรวจวินิจฉัยวางแผนการรักษา ให้คำแนะนำ การส่งเสริมป้องกันรักษาฟันสุขภาพช่องปากโดยเป็นการบริการทันตกรรมในโรงพยาบาลหรือคลินิกเอกชน หรือสถานบริการทันตกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นการมารับบริการทันตกรรมครั้งสุดท้ายในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา หรือมากกว่า 1 ปี

ความเชื่อด้านทันตสุขภาพ หมายถึง การรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและป้องกันโรค การรับรู้อุปสรรคและปัญหาในการเข้ารับบริการทันตกรรม สิ่งชักนำให้เข้ารับบริการทันตกรรม การรับรู้ความสามารถตนเอง

ปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการใช้บริการทันตกรรม หมายถึง ฐานะทางเศรษฐกิจ สิทธิการรักษา สถานบริการทันตกรรมที่เข้าถึงได้ ระบบการเข้ารับบริการทันตกรรม แรงสนับสนุนทางสังคม

ปัจจัยความจำเป็นในการรับบริการทันตกรรม หมายถึง สุขภาพช่องปากโดยรวม ความเจ็บปวด การเกิดอาการและอาการแสดงของโรคในช่องปาก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ตามตัวแปร เพศ อายุ อาชีพสถานภาพสมรส การศึกษา และโรคประจำตัว และแบบสอบถามข้อมูลผู้สูงอายุตามตัวแปรด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการใช้บริการทันตกรรม ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ สิทธิการรักษา การมีสถานบริการที่เข้าถึงได้ระบบการเข้ารับบริการทันตกรรม แรงสนับสนุนทางสังคม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความจำเป็นในการรับบริการทันตกรรม ได้แก่ สุขภาพช่องปากโดยรวม ความเจ็บปวด การเกิดอาการและอาการแสดงของโรคในช่องปาก และการใช้บริการทันตกรรม

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความเชื่อด้านทันตสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและป้องกัน การรับรู้อุปสรรคและปัญหาในการรับบริการทันตกรรม สิ่งชักนำให้เข้ารับบริการทันตกรรม การรับรู้ความสามารถตนเอง โดยใช้ Likert Scale<sup>5</sup> เป็นการให้สเกลคำตอบให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 เห็นด้วย 3 ไม่แน่ใจ 2 ไม่เห็นด้วย 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และใช้เกณฑ์การแปลความหมายแบ่งคะแนนเป็น 3 ระดับ โดยใช้แบบอิงเกณฑ์ของบลูม<sup>6</sup> คือ ระดับต่ำ (คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60) ระดับปานกลาง (คะแนนร้อยละ 60-79) และระดับสูง (คะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไป)

ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ โดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และหาความเชื่อมั่นในส่วนของแบบสอบถามความเชื่อด้านทันตสุขภาพ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha-coefficient)

ได้ค่าเท่ากับ 0.847 และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม 2561 โดยผ่านการขอรับรองจริยธรรมการวิจัย จากโรงพยาบาลหัวหิน เลขที่ 054/2561

วิเคราะห์ค่าสถิติของตัวแปร โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุกับปัจจัยต่างๆ โดยใช้สถิติไคสแควร์ (chi-square test)

### ผลการศึกษา

ผู้สูงอายุ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.6 อายุระหว่าง 60-70 ปี ร้อยละ 56.4 สถานภาพสมรส ร้อยละ 55.6 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 54 การศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษา ร้อยละ 63.6 ส่วนใหญ่

มีโรคประจำตัวเป็นความดันโลหิตสูง ร้อยละ 52.4 และมีฟันธรรมชาติเหลือแต่ไม่ได้ใส่ฟันปลอม ร้อยละ 40.8 ใช้บริการมากกว่า 1 ปี ร้อยละ 62.4 ใช้บริการทันตกรรมในรอบ 1 ปี ร้อยละ 18.4 และผู้สูงอายุที่ไม่เคยใช้บริการทันตกรรม ร้อยละ 19.2

การวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ

1. ปัจจัยนำด้านลักษณะประชากรมีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านอายุ และปัจจัยด้านการมีฟันเหลือในช่องปาก และการใส่ฟันเทียม ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ สถานภาพสมรส การศึกษา โรคประจำตัว พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำด้านลักษณะประชากรกับการใช้บริการทันตกรรม

| ตัวแปร                    | n = 250<br>คน (ร้อยละ) | การใช้บริการทันตกรรม<br>คน (ร้อยละ) |              |           | χ2     | df | P-value |
|---------------------------|------------------------|-------------------------------------|--------------|-----------|--------|----|---------|
|                           |                        | รอบ 1 ปี                            | มากกว่า 1 ปี | ไม่เคยใช้ |        |    |         |
| เพศ                       |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| ชาย                       | 86 (34.4)              | 14 (16.3)                           | 52 (60.5)    | 20 (23.3) | 1.522  | 2  | 0.467   |
| หญิง                      | 164 (65.6)             | 32 (19.5)                           | 104 (63.4)   | 28 (17.1) |        |    |         |
| อายุ                      |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| 60-70 ปี                  | 141 (56.4)             | 29 (20.6)                           | 95 (67.4)    | 17 (12.1) | 22.267 | 4  | 0.000*  |
| 71- 80 ปี                 | 60 (24.0)              | 14 (23.3)                           | 35 (58.3)    | 11 (18.3) |        |    |         |
| 81 ปี ขึ้นไป              | 49 (19.6)              | 3 (6.1)                             | 26 (53.1)    | 20 (40.8) |        |    |         |
| อาชีพ                     |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| ไม่ได้ประกอบอาชีพ         | 135 (54.0)             | 20 (14.8)                           | 88 (65.2)    | 27 (20.0) | 2.513  | 2  | 0.285   |
| ประกอบอาชีพ               | 115 (46.0)             | 26 (22.6)                           | 68 (59.1)    | 21 (18.3) |        |    |         |
| สถานภาพสมรส               |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| โสด                       | 44 (17.6)              | 10 (22.7)                           | 21 (47.7)    | 13 (29.5) | 5.798  | 4  | 0.215   |
| คู่                       | 139 (55.6)             | 25 (18.0)                           | 89 (64.0)    | 25 (18.0) |        |    |         |
| หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ | 67 (26.8)              | 11 (16.4)                           | 46 (68.7)    | 10 (14.9) |        |    |         |

\* มีนัยสำคัญทางสถิติ ( $p < 0.05$ )

**ตารางที่ 1** ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำด้านลักษณะประชากรกับการใช้บริการทันตกรรม (ต่อ)

| ตัวแปร                                      | n = 250<br>คน (ร้อยละ) | การใช้บริการทันตกรรม<br>คน (ร้อยละ) |              |           | χ <sup>2</sup> | df | P-value |
|---------------------------------------------|------------------------|-------------------------------------|--------------|-----------|----------------|----|---------|
|                                             |                        |                                     |              |           |                |    |         |
|                                             |                        | รอบ 1 ปี                            | มากกว่า 1 ปี | ไม่เคยใช้ |                |    |         |
| การศึกษา                                    |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ไม่เกินประถมศึกษา                           | 159 (63.6)             | 26 (16.4)                           | 97 (61.0)    | 36 (22.6) | 3.826          | 2  | 0.148   |
| สูงกว่าประถมศึกษา                           | 91 (36.4)              | 20 (22.0)                           | 59 (64.8)    | 12 (13.2) |                |    |         |
| โรคประจำตัว                                 |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| โรคความดันโลหิตสูง                          |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| - เป็น                                      | 131 (52.4)             | 27 (20.6)                           | 77 (58.8)    | 27 (20.6) | 1.595          | 2  | 0.451   |
| - ไม่เป็น                                   | 119 (47.6)             | 19 (16.0)                           | 79 (66.4)    | 21 (17.6) |                |    |         |
| โรคเบาหวาน                                  |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| - เป็น                                      | 40 (16.0)              | 7 (17.5)                            | 25 (62.5)    | 8 (20.0)  | 0.037          | 2  | 0.982   |
| - ไม่เป็น                                   | 210 (84)               | 39 (18.6)                           | 131 (62.4)   | 40 (19.0) |                |    |         |
| โรคหัวใจ                                    |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| - เป็น                                      | 18 (7.2)               | 1 (5.6)                             | 14 (77.8)    | 3 (16.7)  | 2.539          | 2  | 0.281   |
| - ไม่เป็น                                   | 232 (92.8)             | 45 (19.4)                           | 142 (61.2)   | 45 (19.4) |                |    |         |
| โรคอื่นๆ (ไขมัน ไทรอยด์ ไต)                 |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| - เป็น                                      | 59 (23.6)              | 15 (25.4)                           | 35 (59.3)    | 9 (15.3)  | 2.814          | 2  | 0.245   |
| - ไม่เป็น                                   | 191 (76.4)             | 31 (16.2)                           | 121 (63.4)   | 39 (20.4) |                |    |         |
| การมีฟันเหลือในช่องปาก<br>และการใส่ฟันเทียม |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| มีฟันธรรมชาติเหลือ                          | 102 (40.8)             | 16 (15.7)                           | 62 (60.8)    | 24 (23.5) | 13.955         | 6  | 0.030*  |
| ไม่ใส่ฟันเทียม                              |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| มีฟันธรรมชาติเหลือ                          | 89 (35.6)              | 23 (25.8)                           | 58 (65.2)    | 8 (9.0)   |                |    |         |
| ใส่ฟันเทียม                                 |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ไม่มีฟันธรรมชาติเหลือ                       | 13 (5.2)               | 0 (0.0)                             | 9 (69.2)     | 4 (30.8)  |                |    |         |
| ไม่ใส่ฟันเทียม                              |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ไม่มีฟันธรรมชาติเหลือ                       | 46 (18.4)              | 7 (15.2)                            | 27 (58.7)    | 12 (26.1) |                |    |         |
| ใส่ฟันเทียม                                 |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| รวม                                         | 250 (100)              | 46 (18.4)                           | 156 (62.4)   | 48 (19.2) |                |    |         |

\* มีนัยสำคัญทางสถิติ ( $p < 0.05$ )

2. ปัจจัยนำเกี่ยวกับความเชื่อด้านทันตสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ความเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและการป้องกันโรค การรับรู้อุปสรรคและปัญหาของการรับบริการทันตกรรม

สิ่งชักนำให้เข้ารับบริการทันตกรรม และการรับรู้ความสามารถตนเอง พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเกี่ยวกับความเชื่อด้านทันตสุขภาพกับการใช้บริการทันตกรรม

| ตัวแปร                                           | n = 250<br>คน (ร้อยละ) | การใช้บริการทันตกรรม<br>คน (ร้อยละ) |              |           | χ <sup>2</sup> | df | P-value |
|--------------------------------------------------|------------------------|-------------------------------------|--------------|-----------|----------------|----|---------|
|                                                  |                        | รอบ 1 ปี                            | มากกว่า 1 ปี | ไม่เคยใช้ |                |    |         |
|                                                  |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| การรับรู้ความเสี่ยงต่อการเกิดโรค                 |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ต่ำถึงปานกลาง (1-15 คะแนน)                       | 62 (24.8)              | 12 (19.4)                           | 41 (66.1)    | 9 (14.5)  | 1.167          | 2  | 0.558   |
| สูง (16-20 คะแนน)                                | 188 (75.2)             | 34 (18.1)                           | 115 (61.2)   | 39 (20.7) |                |    |         |
| การรับรู้ความรุนแรงของโรค                        |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ต่ำถึงปานกลาง (1-15 คะแนน)                       | 56 (22.4)              | 6 (10.7)                            | 39 (69.6)    | 11 (19.6) | 2.931          | 2  | 0.231   |
| สูง (16-20 คะแนน)                                | 194 (77.6)             | 40 (20.6)                           | 117 (60.3)   | 37(19.1)  |                |    |         |
| การรับรู้ประโยชน์ของการรักษา<br>และการป้องกันโรค |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ต่ำถึงปานกลาง (1-15 คะแนน)                       | 88 (35.2)              | 17 (19.3)                           | 56 (63.6)    | 15 (17.0) | 0.424          | 2  | 0.809   |
| สูง (16-20 คะแนน)                                | 162 (64.8)             | 29 (17.9)                           | 100 (61.7)   | 33 (20.4) |                |    |         |
| การรับรู้อุปสรรคและปัญหา<br>ของการบริการทันตกรรม |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ต่ำ (1-11 คะแนน)                                 | 96 (38.4)              | 21 (21.9)                           | 63 (65.6)    | 12 (12.5) | 6.753          | 4  | 0.150   |
| ปานกลาง (12-15 คะแนน)                            | 95 (38.0)              | 16 (16.8)                           | 60 (63.2)    | 19 (20.0) |                |    |         |
| สูง (16-20 คะแนน)                                | 59 (23.6)              | 46 (18.4)                           | 33 (55.9)    | 17 (28.8) |                |    |         |
| สิ่งชักนำให้เข้ารับบริการทันตกรรม                |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ต่ำ (1-11 คะแนน)                                 | 31 (12.4)              | 2 (6.5)                             | 21 (67.7)    | 8 (25.8)  | 7.515          | 4  | 0.107   |
| ปานกลาง (12-15 คะแนน)                            | 114 (45.6)             | 21 (18.4)                           | 77 (67.5)    | 16 (14.0) |                |    |         |
| สูง (16-20 คะแนน)                                | 105 (42.0)             | 23 (21.9)                           | 58 (55.2)    | 24 (22.9) |                |    |         |
| การรับรู้ความสามารถตนเอง                         |                        |                                     |              |           |                |    |         |
| ต่ำ (1-5 คะแนน)                                  | 26 (10.4)              | 4 (15.4)                            | 15 (57.7)    | 7 (26.9)  | 2.068          | 4  | 0.723   |
| ปานกลาง (6-7 คะแนน)                              | 55 (22.0)              | 8 (14.5)                            | 37 (67.3)    | 10 (18.2) |                |    |         |
| สูง (8-10 คะแนน)                                 | 169 (67.6)             | 34 (20.1)                           | 104 (61.5)   | 31 (18.3) |                |    |         |
| รวม                                              | 250 (100)              | 46 (18.4)                           | 156 (62.4)   | 48 (19.2) |                |    |         |

3. ปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการ  
ใช้บริการที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม  
ของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านสิทธิการรักษาและปัจจัย  
ด้านสถานบริการที่เข้าถึงได้ ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่

ฐานะทางเศรษฐกิจ ระบบการเข้ารับบริการทันตกรรม  
แรงสนับสนุนทางสังคม พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับ  
การให้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการใช้บริการกับการใช้บริการทันตกรรม

| ตัวแปร                          | n = 250<br>คน (ร้อยละ) | การให้บริการทันตกรรม<br>คน (ร้อยละ) |              |           | χ2     | df | P-value |
|---------------------------------|------------------------|-------------------------------------|--------------|-----------|--------|----|---------|
|                                 |                        | รอบ 1 ปี                            | มากกว่า 1 ปี | ไม่เคยใช้ |        |    |         |
| ฐานะทางเศรษฐกิจ                 |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| เหลือเก็บ                       | 26 (10.4)              | 8 (30.8)                            | 16 (61.5)    | 2 (7.7)   | 5.694  | 4  | 0.223   |
| พอใช้                           | 175 (70.0)             | 32 (18.3)                           | 109 (62.3)   | 34 (19.4) |        |    |         |
| ไม่พอใช้                        | 49 (19.6)              | 6 (12.2)                            | 31 (63.3)    | 12 (24.5) |        |    |         |
| สิทธิการรักษา                   |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| บัตรประกันสุขภาพ                | 148 (59.2)             | 19 (12.8)                           | 94 (63.5)    | 35 (23.6) | 11.319 | 4  | 0.023*  |
| ข้าราชการเบิกได้                | 42 (16.8)              | 18 (30.0)                           | 34 (56.7)    | 8 (13.3)  |        |    |         |
| ประกันสังคม                     | 42 (16.8)              | 9 (21.4)                            | 28 (66.7)    | 5 (11.9)  |        |    |         |
| สถานบริการทันตกรรมที่เข้าถึงได้ |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| โรงพยาบาลนครชัยศรี              | 162 (64.8)             | 20 (12.3)                           | 111 (68.5)   | 31 (19.1) | 13.892 | 4  | 0.008*  |
| คลินิกเอกชน                     | 35 (14.0)              | 9 (25.7)                            | 21 (60.0)    | 5 (14.3)  |        |    |         |
| โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล     | 53 (21.2)              | 17 (32.1)                           | 24 (45.3)    | 12 (22.6) |        |    |         |
| ระบบการเข้ารับบริการทันตกรรม    |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| ช่องทางด่วน                     | 60 (24.0)              | 14 (23.3)                           | 38 (63.3)    | 8 (13.3)  | 4.156  | 4  | 0.385   |
| ระบบนัด                         | 116 (46.4)             | 20 (17.2)                           | 75 (64.7)    | 21 (18.1) |        |    |         |
| ระบบคิว                         | 74 (29.6)              | 12 (16.2)                           | 43 (58.1)    | 19 (25.7) |        |    |         |
| แรงสนับสนุนทางสังคม             |                        |                                     |              |           |        |    |         |
| บุคคลในครอบครัว                 | 126 (50.4)             | 20 (15.9)                           | 85 (67.5)    | 21 (16.7) | 8.495  | 4  | 0.075   |
| บุคลากรสาธารณสุข                | 64 (25.6)              | 11 (17.2)                           | 43 (67.2)    | 10 (15.6) |        |    |         |
| เพื่อน                          | 60 (24.0)              | 15 (25.0)                           | 28 (46.7)    | 17 (28.3) |        |    |         |
| รวม                             | 250 (100)              | 46 (18.4)                           | 156 (62.4)   | 48 (19.2) |        |    |         |

\* มีนัยสำคัญทางสถิติ ( $p < 0.05$ )

4. ปัจจัยความจำเป็นในการรับบริการ  
ทันตกรรม ได้แก่ สุขภาพช่องปากโดยรวม ความเจ็บปวด  
การเกิดอาการและอาการแสดงของโรคในช่องปาก

พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของ  
ผู้สูงอายุ ดังตารางที่ 4



**ตารางที่ 4** ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความจำเป็นในการรับบริการทันตกรรมกับการใช้บริการทันตกรรม

| ตัวแปร                                      | n = 250<br>คน (ร้อยละ) | การใช้บริการทันตกรรม |              |           | χ <sup>2</sup> | df | P-value |
|---------------------------------------------|------------------------|----------------------|--------------|-----------|----------------|----|---------|
|                                             |                        | คน (ร้อยละ)          |              |           |                |    |         |
|                                             |                        | รอบ 1 ปี             | มากกว่า 1 ปี | ไม่เคยใช้ |                |    |         |
| สุขภาพช่องปากโดยรวม                         |                        |                      |              |           |                |    |         |
| แย่มากถึงแย่                                | 22 (8.8)               | 4 (18.2)             | 13 (59.1)    | 5 (22.7)  | 7.477          | 6  | 0.279   |
| พอใช้                                       | 130 (52.0)             | 20 (15.4)            | 80 (61.5)    | 30 (23.1) |                |    |         |
| ดี                                          | 79 (31.6)              | 16 (20.3)            | 54 (68.4)    | 9 (11.4)  |                |    |         |
| ดีมากถึงเยี่ยม                              | 19 (7.6)               | 6 (31.6)             | 9 (47.4)     | 4 (21.1)  |                |    |         |
| ความเจ็บปวด                                 |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 26 (10.4)              | 5 (19.2)             | 18 (69.2)    | 3 (11.5)  | 1.115          | 2  | 0.573   |
| - ไม่มี                                     | 224 (89.6)             | 41 (18.3)            | 138 (61.6)   | 45 (20.1) |                |    |         |
| การเกิดอาการและอาการแสดง<br>ของโรคในช่องปาก |                        |                      |              |           |                |    |         |
| แผลในปาก                                    |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 13 (5.2)               | 4 (30.8)             | 6 (46.2)     | 3 (23.1)  | 1.828          | 2  | 0.401   |
| - ไม่มี                                     | 237 (94.8)             | 42 (17.7)            | 150 (63.3)   | 45 (19.0) |                |    |         |
| เหงือกบวม                                   |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 15 (6.0)               | 5 (33.3)             | 7 (46.7)     | 3 (20.0)  | 2.572          | 2  | 0.276   |
| - ไม่มี                                     | 235 (94.0)             | 41 (17.4)            | 149 (63.4)   | 45 (19.1) |                |    |         |
| ฟันเป็นรู                                   |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 31 (12.4)              | 2 (6.5)              | 24 (77.4)    | 5 (16.1)  | 4.199          | 2  | 0.123   |
| - ไม่มี                                     | 219 (87.6)             | 44 (20.1)            | 132 (60.3)   | 43 (19.6) |                |    |         |
| เศษอาหารติดฟัน                              |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 33 (13.2)              | 3 (9.1)              | 23 (69.7)    | 7 (21.2)  | 2.195          | 2  | 0.334   |
| - ไม่มี                                     | 217 (86.8)             | 43 (19.8)            | 133 (61.3)   | 41 (18.9) |                |    |         |
| กลิ่นปาก                                    |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 22 (8.8)               | 3 (13.6)             | 15 (68.2)    | 4 (18.2)  | 0.440          | 2  | 0.803   |
| - ไม่มี                                     | 228 (91.2)             | 43 (18.9)            | 141 (61.8)   | 44 (19.3) |                |    |         |
| ฟันปลอมหลวม/หัก/หลุด/ไม่พอดี                |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 21 (8.4)               | 2 (9.5)              | 17 (81.0)    | 2 (9.5)   | 3.364          | 2  | 0.186   |
| - ไม่มี                                     | 229 (91.6)             | 44 (19.2)            | 139 (60.7)   | 46 (20.1) |                |    |         |
| มีอาการอื่นๆ (เสียวฟัน)                     |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 12 (4.8)               | 3 (25.0)             | 7 (58.3)     | 2 (16.7)  | 0.374          | 2  | 0.829   |
| - ไม่มี                                     | 238 (95.2)             | 43 (18.1)            | 149 (62.6)   | 46 (19.3) |                |    |         |
| ไม่มีอาการใดๆ                               |                        |                      |              |           |                |    |         |
| - มี                                        | 139 (55.6)             | 28 (20.1)            | 78 (56.1)    | 33 (23.7) | 5.861          | 2  | 0.053   |
| - ไม่มี                                     | 111 (44.4)             | 18 (16.2)            | 78 (70.3)    | 15 (13.5) |                |    |         |
| รวม                                         | 250 (100)              | 46 (18.4)            | 156 (62.4)   | 48 (19.2) |                |    |         |



## วิจารณ์

การใช้บริการทันตกรรมในรอบ 1 ปีของผู้สูงอายุในเขตตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีเพียงร้อยละ 18.4 ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ จากข้อมูลของผลการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 7 ปี 2555 คือ ร้อยละ 34.2<sup>2</sup> ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวจะต้องนำไปวางแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มอัตราการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุให้มากขึ้น

ปัจจัยนำด้านลักษณะประชากร พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ โดยที่ผู้สูงอายุ 81 ปีขึ้นไป จะไม่เคยใช้บริการทันตกรรมมากกว่าผู้สูงอายุ 71-80 ปี และผู้สูงอายุ 60-70 ปี อาจเพราะผู้สูงอายุที่มีอายุ 81 ปีขึ้นไปจะอยู่ในภาวะพึ่งพิงที่ต้องอาศัยบุตรหลานพามาใช้บริการทันตกรรม ซึ่งบุตรหลานต้องทำงานทำให้ไม่มีเวลาว่างในการพาผู้สูงอายุมารับบริการทันตกรรม และผู้สูงอายุที่มีอายุมากก็ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทำให้การใช้บริการทันตกรรมในผู้สูงอายุค่อนข้างต่ำ ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของ Pawa<sup>7</sup> ที่พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม แต่ต่างจากในหลายการศึกษาที่พบว่าปัจจัยด้านอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ<sup>8-10</sup>

ปัจจัยด้านการมีฟันเหลือในช่องปากและการใส่ฟันเทียม มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ โดยที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีฟันธรรมชาติเหลือไม่ได้ใส่ฟัน ก็จะไม่เคยใช้บริการทันตกรรม (ร้อยละ 30.8) มากกว่าผู้สูงอายุที่มีฟันธรรมชาติเหลือใส่ฟัน (ร้อยละ 26.1) มีฟันธรรมชาติเหลือไม่ใส่ฟัน (ร้อยละ 23.5) และมีฟันธรรมชาติเหลือใส่ฟัน (ร้อยละ 9) จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุให้ข้อมูลว่าผู้สูงอายุไม่ต้องการเข้ารับบริการทันตกรรมและไม่ต้องการใส่ฟัน เนื่องจากเคยชินและสะดวกกับการใช้เหงือกเคี้ยวอาหาร อีกทั้ง

ผู้สูงอายุยังให้ข้อมูลว่าการใส่ฟันเทียมต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง จึงทำให้ผู้สูงอายุไม่ให้ความสำคัญในการมาใช้บริการทันตกรรม ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของจิตา รัตนวิไลศักดิ์<sup>11</sup> ที่พบว่าปัจจัยด้านการมีฟันเหลือในช่องปากและการใส่ฟันเทียมมีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ แต่ต่างจากการศึกษาของ กันยารัตน์ คอวนิช และคณะ<sup>8</sup> ที่พบว่าปัจจัยการมีฟันเหลือในช่องปากการใส่ฟันเทียม ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม

ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ สถานภาพสมรส การศึกษา โรคประจำตัว พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 63.6 และมีเพียงร้อยละ 36.4 ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของ จิตา รัตนวิไลศักดิ์<sup>11</sup> ที่พบว่า เพศ อาชีพ สถานภาพสมรส การศึกษา โรคประจำตัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ แต่ต่างจากผลการศึกษาของ สุภาพร แสงอ่วม<sup>12</sup> ที่พบว่าปัจจัยด้านการศึกษาและอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ

ปัจจัยนำเกี่ยวกับความเชื่อด้านทันตสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ความเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการรักษาและการป้องกันโรค การรับรู้อุปสรรคและปัญหาของการรับบริการทันตกรรม สิ่งชักนำให้เข้ารับบริการทันตกรรม และการรับรู้ความสามารถตนเอง พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม ทั้งนี้ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมีการรับรู้ด้านความเชื่อด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับสูง เนื่องจากกลุ่มงานทันตกรรม โรงพยาบาลนครชัยศรี ได้ทำกิจกรรมการให้ทันตสุขศึกษาเป็นประจำทุกปีแก่ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุและในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งปัจจุบันสื่อด้านทันตสาธารณสุขและเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ง่าย

เหมือนกับการศึกษาของ เกศศิณี วีระพันธ์<sup>13</sup> ที่พบว่า ปัจจัยทัศนคติและการรับรู้ประโยชน์ของการรักษาไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม แต่ต่างจากการศึกษาของธิดา รัตนวิไลศักดิ์<sup>11</sup> ที่พบว่าปัจจัยนำเกี่ยวกับความเชื่อทัศนคติด้านทันตสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรค และความเชื่อมั่นต่อตนเองในการไปใช้บริการทันตกรรม มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ และต่างจากการศึกษาของ Rodrigo<sup>14</sup> ที่พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านทัศนคติความกลัวทันตแพทย์

ปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เอื้อต่อการใช้บริการทันตกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสิทธิการรักษา โดยที่สิทธิการรักษาบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า จะไม่เคยใช้บริการทันตกรรม มากกว่าสิทธิข้าราชการเบิกได้ และสิทธิบัตรประกันสังคม เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ทราบรายละเอียดการใช้สิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่ครอบคลุมการให้บริการได้บ้าง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจว่าสิทธิประโยชน์บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ไม่ครอบคลุมเรื่องการใส่ฟันเทียมที่มีค่าใช้จ่ายสูง การใช้สิทธิบัตรทองในสถานบริการของรัฐที่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการเข้ารับบริการทันตกรรม และบริบทตำบลนครชัยศรีเป็นสังคมเมืองที่มีผู้สูงอายุค่อนข้างมีฐานะดี จึงทำให้ผู้สูงอายุใช้บริการตามสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าในการเข้ารับบริการทันตกรรมไม่มาก ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของ วีระศักดิ์ พุทธาศรี และคณะ<sup>15</sup> ที่ศึกษาการใช้บริการสุขภาพช่องปากของคนไทย 5 ปี หลังการดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พบว่ากลุ่มสิทธิบัตรทองมีอัตราการใช้บริการต่ำสุด แต่ต่างจากผลการศึกษาของ กันยารัตน์ คอวนิช และคณะ<sup>8</sup> ที่พบว่าปัจจัยทางด้านสิทธิสวัสดิการการรักษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ

2. ปัจจัยด้านสถานบริการที่เข้าถึงได้ พบว่าผู้สูงอายุไม่เคยใช้บริการทันตกรรมในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพสต.) ซึ่งมากกว่าในโรงพยาบาลนครชัยศรี และในคลินิกเอกชน เนื่องจากในรพสต. ไม่มีทันตแพทย์ที่ให้บริการทันตกรรมเฉพาะทาง มีเฉพาะทันตภิบาลซึ่งให้บริการทันตกรรมทั่วไปและให้บริการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพ และผู้สูงอายุมีความเชื่อมั่นในการรักษาของทันตแพทย์มากกว่าทันตภิบาลจึงเลือกที่จะไม่รับบริการใน รพสต. มากนัก ซึ่งต่างจากการศึกษาของ ธิดา รัตนวิไลศักดิ์<sup>11</sup> ที่พบว่าสถานบริการที่เข้าถึงได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ

ปัจจัยความจำเป็นในการรับบริการทันตกรรม ได้แก่ สุขภาพช่องปากโดยรวม ความเจ็บปวด การเกิดอาการและอาการแสดงของโรคในช่องปาก ได้แก่ แผลในช่องปาก เหงือกบวม ฟันโยก ฟันเป็นรู เศษอาหารติดฟัน มีกลิ่นปาก ฟันปลอมหลวม/ฟันปลอมหัก/ฟันปลอมหลุด/ฟันปลอมไม่พอดี ตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตตำบลนครชัยศรี ซึ่งเหมือนกับการศึกษาของ ธิดา รัตนวิไลศักดิ์<sup>11</sup> ที่พบว่าปัจจัยความจำเป็นในการรับบริการทันตกรรมตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรม แต่ต่างจากการศึกษาของ Arpin และคณะ<sup>16</sup> ที่ศึกษาสภาวะโรคฟันผุ การรับรู้สภาวะปัญหาโรคในช่องปากและการใช้บริการทันตสุขภาพของผู้สูงอายุประเทศแคนาดา พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการทันตกรรมในคนกลุ่มนี้เป็นเรื่องการตระหนักต่อสภาวะโรคหรือความจำเป็นที่ต้องไปรับบริการทันตกรรม ซึ่งผลการศึกษามีความแตกต่างกัน อาจมาจากความเชื่อ การคำนึงถึงความสวยงาม การเข้าสังคม และแรงกระตุ้นจากความกลัวกับอาการที่เกิดขึ้น ทำให้มีความแตกต่างระหว่างการระบุความจำเป็น และการให้ความสำคัญของการใช้บริการทันตกรรมในแต่ละพื้นที่

## สรุป

ผู้สูงอายุมีการใช้บริการทันตกรรมในรอบปีที่ผ่านมา ร้อยละ 18.4 ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุ คือ อายุ สิทธิการรักษา สถานบริการที่เข้าถึงได้ การมีฟันเหลือในช่องปาก และการใส่ฟันเทียม และปัจจัยอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

## ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการจัดการและจัดระบบบริการทันตกรรม เพื่อส่งเสริมการให้บริการทันตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจต้องหาวิธีการใหม่ๆ ในการดำเนินการ เพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้สูงอายุและเสริมสร้างให้เกิดสุขภาพช่องปากที่ดีของผู้สูงอายุต่อไป
2. ควรจัดบริการทันตกรรมออกหน่วยเคลื่อนที่ในหมู่บ้านหรือชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีอายุมากและผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง มีความสะดวกในการเข้าถึงบริการทันตกรรมมากขึ้น
3. ควรมีการจัดทำสื่อเอกสารสิทธิประโยชน์ของบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ให้ผู้สูงอายุได้รับทราบรายละเอียดการให้บริการที่ครอบคลุมตามสิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า
4. ควรปรับปรุงระบบการให้บริการทันตกรรมในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล ให้มีวัสดุเครื่องมือ ครุภัณฑ์ทางทันตกรรมที่พร้อมให้บริการทันตกรรม และเพิ่มการให้บริการทันตกรรมเฉพาะทางที่ครอบคลุมโดยทันตแพทย์ และให้ทันตแพทย์ออกให้บริการทันตกรรมหมุนเวียนใน รพสต.

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ถึงพฤติกรรมและความต้องการการให้บริการทันตกรรม รวมทั้งศึกษาความต้องการการดูแลช่วยเหลือจาก

ครอบครัวและชุมชนของผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาบริการด้านทันตสุขภาพให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป

2. ควรศึกษาจากผู้สูงอายุที่ไม่สามารถสื่อสารได้หรือกลุ่มผู้สูงอายุที่ติดบ้านติดเตียง โดยการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุให้ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง รวมทั้งศึกษาความต้องการการดูแลช่วยเหลือจากครอบครัวและชุมชนของผู้สูงอายุ

## กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ดร.พัชรินทร์ สมบูรณ์ ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษาวิจัย ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษา ทพ.ธีระศิริบุรานนท์ และ ทพญ.มนิธิ ต่อเสวตพงศ์ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยตรวจสอบเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล อสม.รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ประสานงานและให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล และผู้สูงอายุทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย

## เอกสารอ้างอิง

1. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.); 2558.
2. สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย. การดำเนินงานส่งเสริมและป้องกันโรคในช่องปากผู้สูงอายุ. นนทบุรี : สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2556.
3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม. รายงานผลสำรวจสภาวะทันตสุขภาพประจำปี 2560. นครปฐม: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครปฐม; 2560.
4. Yamanae T. Statistics: An Introductory Analysis. London: John Weather Hill; 1973.

5. Likert R. The human organization: its management and value. New York: McGraw-Hill; 1967.
6. Bloom BS. Learning for Mastery. Instruction and Curriculum. Regional Education Laboratory for the Carolinas and Virginia, Topical Papers and Reprints, Number 1. Evaluation comment 1968;1:1-12.
7. Pawa P, Garla BK, Dagli R, et al. Utilization of Dental Services in Public Health Center: Dental Attendance, Awareness and Felt Needs. J Contemp Dent Pract 2015;16:829-33.
8. กันยารัตน์ คอวนิช, รณยุทธ ชาญเมธี. การใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในตำบลท่าโพธิ์อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. ภาควิชาทันตกรรมป้องกัน, คณะทันตแพทยศาสตร์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2551.
9. ณัฐพันธ์ สมสวาท. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการการบริการทางทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตตำบลจองคำ อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. สาขาวิชาการบริหารงานสาธารณสุข, บัณฑิตวิทยาลัย. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น; 2559.
10. Bommireddy VS, Koka KM, Pachava S, et al. Dental Service Utilization: Patterns and Barriers among Rural Elderly in Guntur District, Andhra Pradesh. J Clin Diagn Res 2016;10:ZC43-7.
11. ธิดา รัตนวิไลศักดิ์. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้บริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ [การค้นคว้าอิสระปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. คณะสาธารณสุขศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2554.
12. สุภาพร แสงอ่วม. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงบริการทันตกรรมของผู้สูงอายุในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย. ชม. ทันตสาร 2558;36:53-61.
13. เกศินี วีระพันธ์. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการใส่ฟันเทียมของผู้สูงอายุ โรงพยาบาลบ่อเกลือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. คณะสาธารณสุขศาสตร์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2559.
14. Mariño R, Giacaman RA. Patterns of use of oral health care services and barriers to dental care among ambulatory older Chilean. BMC Oral Health 2017;17:38.
15. วีระศักดิ์ พุทธาศรี, เพ็ญแข ลาภยั้ง. การใช้บริการสุขภาพช่องปากของคนไทย 5 ปี หลังการดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า. วารสารวิชาการสาธารณสุข 2552;18:489-504.
16. Arpin S, Brodeur JM, Corbeil P. Dental caries, problem perceived and use of service among institutionalized elderly in 3 regions of Quebec, Canada. J Can Den Assoc 2008;74:807.